

§ 33 Om Guds vägar och Kairosdokumentet

ANDERS ROOS:

Herr ordförande! Så är det sagt. Dokumentet *Guds vägar* är ett antaget dokument bejakat av kyrkomötet och är som sådant en del av Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Det är sagt av Läronämnden och sagt av utskottet. Det vill säga att ingen som delar Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära kan smyga sig undan in på ersättningsteologins bakgator, som ofta leder till antisemitismens fula tryne.

Guds vägar är ett teologiskt dokument, ett dokument som bör och ska studeras av oss i Svenska kyrkan och då i synnerhet av alla oss som finns i ansvarssituation, i ledning och med ansvar för undervisningen. Men det är också vårt ansvar att dokumentets innehåll förs ut och präglar vårt liv och vårt agerande. Tro föder liv, tro föder engagemang, tro och politik hör på något sätt samman. Dokumentet *Guds vägar* har vi själva formulerat och mejslat. Det dokumentet är vårt ansvar och det vill vi leva upp till.

Kairosdokumentet är av ett annat slag. Det är formulerat av kristna teologer i en annan del av världen än vår, ett dokument sprunget ur en speciell politisk situation i vilken man söker Guds mening i det som sker och vill formulera och förmedla hopp och mening. Kairosdokumentet är inte ett dokument som formerar Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Det är ett samtalsdokument som får oss att reagera och/eller agera men som knappast utgör grund för Svenska kyrkans ställningstaganden och uttalanden. Kairosdokumentet är ett tidsdokument som många andra tidsdokument, väl värt att studera och lyssna till och reflektera över.

Värre är det då när dokumentet tagits som intäkt för att göra teologiska utläggningar som skulle kunna verka vara normerande. Ingen av oss är omedveten om eller förnekar de helvetiska förhållanden som människor lever under i det vi kallar Det heliga landet, ett område som är odefinierat utan gränser. Visserligen är det uppdelat i stater, men Det heliga landet bär inga statsgränser. Ingen av oss vill något annat än att lidande, översitteri, maktlystnad, hämndaktion, raketattacker, flyganfall ska upphöra och människor ska få leva i fred och frihet.

Resten återkommer jag till i det andra anförandet.

LISA TEGBY:

Det finns alltid starka laddningar kring sådant som rör det som vi kallar för Det heliga landet. Ni har bilder ifrån söndagsskolan och vi har bilder ifrån nyhets-sändningar, kanske också erfarenheter av möten och besök. Sedan är det ju så att politiska extremister av alla möjliga slag bidrar till att trissa upp och motverka fred och rättvisa. Det här är komplicerat.

Jag tycker att det är väldigt bra att dokumentet *Guds vägar* lyfts fram. Det är ett teologiskt dokument och vi behöver reflektera över judendom och kristendom, vilket förhållande vi har och vad detta med att leva i ett förbund innebär. Vi får också hjälp av dokumentet *Guds vägar* för att motverka den antisemitism som aldrig tycks ge sig.

Sedan är det då detta med Kairosdokumentet. Som sagt, det är ett ekumeniskt dokument av kristna som lever under ockupation och bakom muren. Kairosdokumentet är ett viktigt dokument som behöver lyftas fram. Samtidigt som vi nu lyfter fram dokumentet *Guds vägar* menar jag att det är viktigt att vi fortsätter att lyfta fram Kairosdokumentet. Kyrkomötet hade det här uppe för två år sedan och det beslut som fattades då kring detta är viktigt. Kairosdokumentet är inspirerat av det sydafrikanska Kairosdokumentet på 80-talet som bidrog till hopp och till befrielse. Jag vill gärna bejaka utskottets förslag och ansluta mig till det, men jag vill

samtidigt peka på det viktiga i Kairosdokumentet, så att vi tillsammans fortsätter att lyfta fram den svåra situationen som inte minst våra kristna syskon i Palestina lever under.

Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag och vill samtidigt passa på att yrka på ett fortsatt framlyftande av Kairosdokumentet i våra församlingar och i våra stift.

DANIEL TISELL:

Kyrkomöte, ordförande! Jag vill yrka bifall till utskottets förslag och jag talar för utskottet. Sommaren var ju underbar med sol och bad, men det fanns två saker som drog ner sommarens betyg. Det var utvecklingen i Mellanöstern, både i Irak och i Syrien men också det tredje kriget i Gaza. Den andra saken som drog ner det var de reaktioner som gavs på de här krigen, dels i form av att man blandar ihop extremistiska uttryck av religion med människor, islamofobi och antisemitism. Det är beklämmande och förfärande att judiska trossyskon här hemma i Sverige och Europa ska få ta emot glåpord och kastade föremål för någonting som händer i Gaza. Antisemitism måste vi verkligen motarbeta.

Svenska kyrkan har naturligtvis en del att göra upp med historiskt men också inom sig i vår förkunnelse hur vi ska förhålla oss till våra syskon i andra religioner och här den judiska. Dokumentet *Guds vägar* är ett viktigt redskap i detta. Därför vill vi tacka motionärerna som har lyft de här frågorna. I utskottet tycker vi att detta är viktiga frågor och att det är viktiga dokument som är värda att ta på stort allvar.

Det är dock några saker vi vill ta fasta på. En sak är det Läronämnden säger, att man inte bör ställa dokumenten mot varandra eftersom de tillhör olika genrer. Det har varit vägledande för oss. Det betyder naturligtvis inte att man inte kan referera till båda dokumenten. Det gör ju Svenska kyrkan. I sina svar på Kairos Palestina-dokumentet refererar man både till *Guds vägar* och till det kristna ropet som ges uttryck för i Kairos Palestina. Det låter sig väl göras, även om det är olika genrer. Det är viktigt att ta fasta på detta och se att det görs. Är det någonstans där man har tagit fasta på *Guds vägar* är det i de här positionspapperen, i svaren. Det finns säkert mycket mer som kan göras i stift och församlingar.

Därför vill utskottet bifalla Åke Bonniers motion 2014:5, punkt 1, att fortsätta med arbetet med att implementera det viktiga dokumentet *Guds vägar*. Vi yrkar dock avslag på några att-satser i de andra motionerna och även i Åkes viktiga motion. Så är det. Det betyder inte att det är fel på grundintentionen utan det är mer av principiella skäl. Vi tycker inte att kyrkomötet ska gå in och avgöra vad och hur man undervisar och i vilken mängd på pastoralinstituten. Vi vet att dokumentet finns med i kurslistan. Vi tycker att vi också har tilltro till förkunnelsen i Svenska kyrkan. Där får man förhålla sig till de eventuella problem som kan uppstå när evangelietexter och gammaltestamentliga texter på något konstigt sätt ställs mot varandra, som Åke skriver i sin motion. Vi tror inte det är läge av resursskäl eller andra skäl att nu starta någon större undersökning i de här frågorna. Det hindrar ju inte att det görs arbete med att analysera evangelieboken, men vi tycker inte att det är någonting som kyrkokansliet ska prioritera just nu eller att man återkommande ska revidera evangelieboken. Det är ändå uppmärksamt att både *Guds vägar* och evangelieboken har tillkommit under ungefär samma tidsperiod.

Jag ber att få återkomma i mitt andra anförande om det finns mer att säga. Bifall till utskottet.

ANDERS ÅKERLUND:

Ordförande, ledamöter och åhörare! Två olika dokument med olika dignitet och utgångspunkter har förts samman i samma betänkande. Det är ett fantastiskt sätt att hålla båda dokumenten levande tillsammans. Det är bra. Tack till motionärerna som har gjort det möjligt.

Det ena, *Guds vägar*, är en uppgörelse med ersättningsteologin, ett efterlängtat sätt att positionera sig i förhållande till den historia vi har, där vi har nedgraderat judendomen på många sätt. Det är underbart att det här sker och att vi också på det viset tydligt visar att vi är öppna för en dialog med ömsesidig respekt. Kairosdokumentet är annorlunda. Det är ett rop från våra kristna bröder och systrar i Mellanöstern. Jag beundrar deras öppna, tydliga och nyanserade sätt att resonera med tanke på den utsatthet och den till synes hopplösa situation de befinner sig i.

De här dokumenten ska inte spelas ut mot varandra. Jag delar utskottets reflektion i frågan. Vi ska heller inte se dem som ett antingen eller utan som ett både och. Det är ett förhållningssätt som också har varit vägledande i bakgrundstexter som på olika sätt har använts för de tydliga och balanserade ståndpunktstaganden som vi har tagit i positionspapperen i Internationella nämnden och som återkommer i betänkandet 2014:8. Jag har också sympatier för biskopen av Skara, Åke Bonnier, och hans resonemang i motionen om olika texter, som jag som församlingsbo och också tillsammans med församlingsbor också upplever som ganska problematiska ibland. Texter är tagna ur sitt sammanhang och ur sin helhet och behöver därmed många förklaringar innan man med hjärtat kan instämma i ”så lyder Herrens ord”. Jag skulle hellre vilja ha formuleringen ”så lyder Skriftens ord” för att komma bort från en del problem med de här texterna.

Jag vill tacka utskottet som på ett respektfullt, allsidigt och djupt sätt har arbetat med den här frågan och jag yrkar bifall till utskottets hemställan i alla delar.

BISKOP ÅKE BONNIER:

Herr ordförande, kyrkomötesledamöter, biskopskollegor, internetåhörare och alla andra. Inledningsvis vill jag yrka bifall till alla tre att-satserna i min motion 2014:5 gällande *Guds vägar*. Jag gläder mig över att Ekumenikutskottet bifaller den första att-satsen, eftersom det är så viktigt att *Guds vägar* implementeras i alla församlingar i vår kyrka. Det är ju ett dokument som är antaget av Svenska kyrkans kyrkomöte 2001, men i en tid av främlingsfientlighet, i en tid av rasism och antisemitism, en tid som vi för många år sedan aldrig trodde skulle bli en verklighet igen i vårt land, är det viktigt att göra allt för att stå upp för det som Jesus själv underströk och som återfinns i den gyllene regeln. Likaledes är det viktigt att följa detta dokumentets uppmaning, där det står: ”I vår kyrka vill vi arbeta för att få bort sådant som kan tolkas som antisemitism eller förakt för det judiska folket.” Då är det viktigt att på olika sätt se till att dokumentet *Guds vägar* synliggörs, används och implementeras på ett tidigt stadium i profilutbildningarna, så som de idag ser ut på det nya utbildningsinstitutet. Huruvida dokumentet var aktuellt på pastoralinstitutet är nu en icke relevant fråga.

Förkunnelsen idag i Svenska kyrkan rymmer på sina håll ett omedvetet kontrasteologiskt tänkande, där påståenden om judiska förhållanden på Jesu tid på ett okunnigt sätt målas upp i bjärt kontrast till det som Jesus stod för, som om Jesus inte tillhörde det judiska folket, som om Jesus inte också var en jude bland judar. Judendomen riskerar att bli med professor Jesper Svartviks ord ”ett problem som ska lösas snarare än ett liv som ska levas”. Det doftar ersättningsteologi, en doft som

dokumentet *Guds vägar* vill vädra ut. Våra förkunnare måste undervisas i detta i kyrkans utbildningssammanhang och utbildningsinstitutet är då platsen för det. Må kyrkomötet inte väja för att understryka detta.

När det gäller översynen av evangelieboken utifrån *Guds vägar* hävdar Ekumeniskskottet att evangelieboken är så pass ny att det inte går att göra något sådant, ett konstigt argument. I detta fall handlar det inte om att omedelbart ge ut en ny evangeliebok utan att igen låta en expert gå igenom den utifrån ett kontrastteologiskt och ersättningsteologiskt perspektiv. Det gjordes inför förra utgivningen av den nuvarande kyrkosekreteraren. Trots kunskap och skicklighet finns det uppenbara brister i evangelieboken i förhållande till både rubrik- och textval. Att såsom utskottet föreslår avslå den tredje att-satsen på grund av resursbrist är en märklig anmärkning, när det finns sakkunniga både inom nationell nivåns organisation och externa resurser att tillgå. Det handlar ju om att som nationell kyrka ta ett antaget dokument på stort allvar, att med stolthet och rakryggat kunna citera *Gus vägar* och säga, att vi i vår kyrka vill arbeta för att få bort sådant som kan tolkas som anti-semitism eller förakt för det judiska folket. Att överlämna allt sådant arbete till förkunnarna är naturligtvis en framtidsdröm, som på grund av uppenbara brister hos somliga som har predikoansvar ännu inte går att realisera.

Återigen, jag yrkar bifall till de tre att-satserna i motion 2014:5.

DANIEL TISELL (REPLIK):

Mycket av den passion du har kan jag dela, men jag tycker också att kyrkomötet inte ska gå in och styra vad som exakt ska undervisas på det nya utbildningsinstitutet. Det kan finnas andra saker som är väldigt angelägna. Ska kyrkomötet då för varje gång bestämma det, så är det att skapa problem. Det är därmed inte sagt att det du strävar för och vill är fel, tvärtom. Men jag tror att de som utformar våra utbildningar och har hand om blivande kyrkoarbetare får göra detta. Jag hoppas och utgår ifrån att det kommer att tas med i förkunnelsen, men det är mer av principiella skäl som vi tycker det är på fel nivå att vi här bestämmer vad som exakt ska undervisas på det nya institutet.

När det gäller resursskäl vill jag bara säga att vi blivit uppmanade att inte lägga så många saker på de sakkunniga. Det kan säkert göras ändå, men vi tycker inte att vi ska lägga några stora utredningar på kyrkokansliet.

BISKOP ÅKE BONNIER (REPLIK):

När det gäller de sakkunnigas uppdrag menar jag att det här handlar om evangelieboken, en bok som används varje vecka flera gånger i Svenska kyrkans många olika kyrkor. Det är väl grundläggande viktigt att vi rensar ut allt sådant som är i strid med det dokument som kyrkomötet har fastställt.

När det gäller undervisningssammanhang menar jag återigen att vi ska göra allt. Kyrkomötet bör i denna fråga sätta ner foten och säga att detta är viktigt. Det har vi sagt för 13 år sedan, vi säger det igen och vi ska göra det i alla sammanhang, också i undervisningssammanhang.

DANIEL TISELL (REPLIK):

Det finns mycket som är viktigt i undervisningssammanhang att ta hänsyn till, andra former av teologiska uttryck. Jag tror inte att vi på den här nivån ska avgöra det. Vi måste tilltro utbildningsinstitutets förmåga att bedriva utbildning utan att det i detalj ska styras ifrån kyrkomötet.

Att rensa ut texter är just det vi ställer oss frågan till. Vad leder det till att vi kontinuerligt ska revidera evangelieboken? Vi måste ha tilltro till förkunnarna och naturligtvis kan det göras ett arbete i de här frågorna som kan sprida kunskap. Jag ser faktiskt ingen motsättning i det.

BISKOP ÅKE BONNIER (REPLIK):

Problemet är när det gäller förkunnarna att det finns årsaktuella exempel på att förkunnare alldeles omedvetet men dock väldigt tydligt förkunnar och för vidare ersättningsteologiska och kontrastteologiska tankegångar. Det är för detta vi måste hjälpas åt att bygga upp en helt annan förståelse. Jag menar att det är viktigt att göra det på alla plan. Det skulle överraska mig om inte alla egentligen oavsett vilka vägar det ska ta delar grundsynen, det som *Guds vägar* uttrycker, att det som luktar ersättningsteologi, det som luktar antisemitism och så vidare, ska vädras ut ur Svenska kyrkan.

FREDRIK SIDENVALL:

Herr ordförande! Jag yrkar bifall till Ekumenikutskottets betänkande och vill först peka på att de två dokumenten som diskuteras här, *Guds vägar* och Kairosdokumentet, skiljer sig åt i ett avseende. För Kairosdokumentet är Svenska kyrkan adressat. Vi har fått ta emot en skrivelse formad i sin kontext. När det gäller *Guds vägar* är Svenska kyrkan avsändare och har alltså format en text som har antagits.

I det som framförts här av biskop Åke Bonnier vill jag särskilt ta fasta på hans framhållande av den gyllene regeln: "Allt vad ni vill att människorna ska göra för er ska ni också göra för dem." Jag menar att denna grundläggande och egentligen allmänmänskliga, etiska princip är den som ska ligga till grund för ett sådant respektfullt bemötande, att varje form av främlingsfientlighet, kränkande behandling eller då specifikt antisemitism eller antijudaism ska kunna uteslutas. Det finns ett slags paradox här. Om det för respekten just för det judiska folket, oavsett vad man som jude har för personlig bekännelse och tro, skulle behövas särskilt komplexa lärosystem, särskilda omprövningar av evangelieboken och Nya testamentet, säger man därmed att det här är ett slags särställning. Det finns ju en fasansfull historisk bakgrund som vi har all anledning att kritiskt rannsaka oss själva inför. Om vi ser det som är aktuellt i vårt samhälle med olika typer av uttryck för antisemitism, som bland annat de judiska gemenskaperna i Malmö har vittnat om, är det ju inte från människor som i första hand har uppfattat den ena eller andra episteltextern. Det är människor som behöver få bemötas med en påminnelse om en grundläggande, allmänmänsklig människosyn grundad på det dubbla kärleksbudet. Det blir lite märkligt om dokumentet *Guds vägar* ska framställas som *norma normans*, alltså den normerande normen som ska stå över. Evangelieboken rymmer texter från Gamla och Nya testamentet. I en luthersk kyrka finns ju Bibeln kvar utanför evangelieboken, eller hur? Det ligger här i resonemangets förlängning att vi till slut också måste rensa ut texter ur Bibeln. Däremot måste vi brottas med detta. Vi kommer inte att komma ifrån att vare sig man framställer det som en inomjudisk spänning – sådana spänningar när man har olika uppfattningar består ju än idag också bland judiska trosbekännare – eller om man framställer det som två olika religioner, finns det ofrånkomligen en spänning i förkunnelsen av frälsningen i Jesus Kristus och treenighetsläran. Det måste vi hantera utan att det ska leda till kränkande behandling eller till att man på minsta sätt accepterar någon form av antisemitism.

JOHANNA ANDERSSON:

Herr ordförande, vänner och kanske potentiella ovänner i Kristus! Jag har stora problem med Kairosdokumentet av rent teologiska skäl och jag ska återkomma till det.

Jag vill inleda med att lyfta en ren faktafråga. Ekumenikutskottet har skrivit i sina överväganden att det vid ett flertal tillfällen hänvisas till dokumentet *Guds vägar* i studievägledningen till Kairosdokumentet. Som jag har letat efter denna studievägledning, men misslyckats. Den som söker hamnar oundvikligen på Svenska kyrkans hemsida och den särskilda Kairos-sidan. Där kan man träffa på en samtalshandledning. Jag tänkte då okej, det är den Ekumenikutskottet menar. I den här samtalshandledningen hittar man en litteraturlista som omfattar 13 titlar och som uppges som ett litet kuriosum vara faktalitteratur. Där finns *Betlehem belägrat* av Mitri Raheb och *I skuggan av ockupationen* av Göran Gunner, vilket kanske ger en liten fingervisning om inriktningen i övrigt på det här dokumentet. *Guds vägar* finns inte med på litteraturlistan. Jag hittar det inte någon annan stans i samtalshandledningen och inga som helst referenser till *Guds vägar*. Därför undrar jag om det finns ytterligare någon handledning eller vägledning till det här Kairosdokumentet. Varför länkar man i så fall inte till det på hemsidan och tar bort den där ensidiga samtalshandledningen som ligger där nu? Detta vore jag tacksam om någon från Ekumenikutskottet kunde klargöra. Hur förhåller det sig? Vilken handledning är det man avser i sin skrivning?

Sedan menar jag att Kairosdokumentet och dess status har blivit en enda röra. Det nästan bortglömda dokumentet *Guds vägar*, som fram till i somras knappt gick att hitta på hemsidan, är alltså det dokument som gäller och är officiellt antaget. Så har vi Kairosdokumentet som sprids av kyrkan i alla möjliga sammanhang men inte är ett officiellt taget dokument. När man säger att man borde fortsätta använda Kairosdokumentet och använda det mer, är det svårt att tänka sig att det kan spridas och användas så mycket mer än vad som redan har skett.

Å ena sidan kallas Kairosdokumentet ett samtalsdokument och å andra sidan uppmanas kyrkfolket att använda det som utgångspunkt för olika handlingar, som sträcker sig väldigt långt mycket längre än just samtal. Detta exemplifierades mer än tydligt i den brett upplagda julkampanjen mot Israel med instruktioner för hur vi skulle bråka vid fruktdiskarna, trycka upp flygblad och skicka pamfletter till svensk dagligvaruhandels VD. Det var inte alla som uppskattade det.

Jag tycker det här är djupt bekymmersamt. Vi anbefaller alltså utan kritiska kommentarer studium av ett dokument som jämställer palestiniernas situation idag med förintelsen, som kallar Israel en rasistisk apartheidstat, som sätter ordet terrorism inom citationstecken, som vill hedra och uppskatta alla som har dött för sitt land och som har ersättningsteologiska tendenser. Löftena gäller nu de kristna. De kristna har en naturlig rätt till landet, och så vidare.

Kontrasten är väldigt stor om man tittar på den evangeliska kyrkan i Tyskland, EKD, som ju av historiska skäl har haft anledning att reflektera djupt och allvarligt kring sina relationer till det judiska folket och landet Israel. EKD har varit mycket mer tydliga i sin kritik av Kairosdokumentet än Svenska kyrkan och har på de punkter som jag kort berörde framfört sin kritik. Den kyrkligt intresserade allmänhet som läser Kairosdokumentet och sedan *Guds vägar* ska alltså tänka: aha, det här handlar om olika typer av dokument i Svenska kyrkans dokumentsystem. Det finns ingen motsättning här.

Jag tycker att det är rörigt, olyckligt och besvärande och yrkar därför bifall till motion 2014:80.

DANIEL TISELL (REPLIK):

Ja, det hänvisas till den här studievägledningen. Det var den som skickades ut till kyrkomötet och som Bilda har tagit fram. Där finns det som referens.

Du väljer att lyfta fram två texter. Jag tycker att det är lite att misstänkliggöra studiehandledningen. Det finns mycket andra hänvisningar till andra dokument, till olika böcker. Jag tycker man ska se helheten. Du gör på samma sätt när du läser *Kairos Palestina-dokumentet* för det är det som det handlar om. Du väljer ut några få. Man får ju se helheten där Kairosdokumentet andas mycket av en vilja till försoning och till samtal. När du bara lyfter fram den beskrivningen blir det lite missvisande. Detta med texter är intressant, hur man lätt kan tolka samma texter olika. Du slår fast vissa saker. I dialogen i Jerusalem med olika företrädare har inte de här anklagelserna kommit fram på samma sätt.

JOHANNA ANDERSSON (REPLIK):

Då undrar jag varför ni inte länkar till den, om det är en fylligare och mer nyanserad samtalshandledning. Det är väl synnerligen angeläget att länka till den på hemsidan och ta bort det som ligger där nu för det är bedrövligt.

Jag skulle kunna stå här och läsa innantill hur mycket som helst ur Kairosdokumentet, men jag valde inte ens de värsta delarna. Trivialisera förintelsen, legitimerade terrorhandlingar och en bitvis rätt lång skriven ersättningsteologi. Jag tycker det är oerhört problematiskt. Vi måste vara tydliga med vad vi står för och vad vi inte står för. Jag tycker EKD är ett föredöme i den tydliga lista som de har gjort.

DANIEL TISELL (REPLIK):

Utskottet har inte gått in och diskuterat och avgjort graden av ersättningsteologi. Det är därför svårt för mig att ge mig in i den diskussionen. Det finns andra som kommer fram till andra saker. Jag tycker inte riktigt att du har påvisat vad det är som är ersättningsteologiskt och det är många som inte alls ser det på det sättet. Det där tycker jag därför man kan problematisera.

Jag vill bara påminna om att man i Svenska kyrkans svar, som nämnden gav 2010 till *Kairos Palestina-dokumentet*, hänvisar till *Guds vägar*. Att detta dokument skulle vara så bortglömt tycker inte jag riktigt stämmer. Självklart stöder jag att man ska sprida dokumentet, men jag tycker *Guds vägar* finns väldigt aktivt med i Svenska kyrkans eget positionspapper, även i svaret till de palestinska kristnas rop. Det tycker jag vi ska komma ihåg. Jag vill bara säga det till dig, Johanna, och hoppas du ser det också.

JULIA KRONLID:

Herr ordförande, biskopar och kära ledamöter! Det här är en intressant debatt. Jag skulle för tydlighetens skull vilja börja med att yrka bifall till utskottets förslag, punkt 1–4 och punkt 6–7, men i punkt 5 skulle jag vilja komma med mitt yrkande. Med anledning av motion 2014:36 punkt 2 menar vi att kyrkomötet bör uppdra åt kyrkostyrelsen att se över om det verkligen är rimligt att Kairosdokumentet givits sådan tyngd och dignitet för att ligga till grund för handling i församlingarna med tanke på att det inte antagits av kyrkomötet och att dess syfte och status borde vara att väcka reflektion och diskussion.

Som sagt är det väldigt positivt att utskottet lyfter fram dokumentet *Guds vägar* på ett positivt sätt. Dokumentet fördömer antisemitism på ett väldigt tydligt sätt och bejakar judendom och det judiska folket som ett levande Gudsfolk. Det är väldigt bra och jag anser att Svenska kyrkan i högre grad borde bejaka detta med de rötter vi kristna har i judendomen. Det är av stor vikt att vi har en respektfull relation till det judiska folket och fördömer alla former av antisemitism. Det är dock anmärkningsvärt att det här dokumentet till stor del har glömts bort, att det har varit svårtillgängligt som Johanna har pratat om, och det är positivt att dokumentet nu återigen aktualiserats och uppmärksammas i och med att utskottet bifaller motion 2014:5 punkt 1 av Åke Bonnier om att implementera detta i mycket högre grad.

Men som sagt, detta betänkande behandlar ju också motioner som berör Kairosdokumentet. Det har ju nu mera blivit känt vad det handlar om, de kristna palestiniernas situation som de beskriver utifrån sitt sammanhang. På Svenska kyrkans hemsida om det här dokumentet står det tydligt att dokumentet inte ens gör anspråk på att vara en objektiv analys av konflikten mellan Israel och Palestina. Det är ett rop inifrån på hjälp utifrån deras perspektiv och situation och det är så vi måste läsa dokumentet. Det har dessutom inte antagits formellt av kyrkomötet. Ändå har detta dokument givits sådan tyngd och jag tycker att det saknar kritisk granskning. Det är anmärkningsvärt att man uppmanar till handling utifrån dokumentet, men som sagt är det bra att det kan ligga till grund för diskussion och reflektion om de kristnas situation och om palestiniernas situation i allmänhet.

Jag tycker ändå att man måste granska dokumentet kritiskt också. Som tidigare framkommit anklagas Israel för apartheidpolitik. Man lyfter fram en kritisk inställning till att det ska vara en judisk stat. De våldshandlingar som begås förklaras vara ett svar på israelisk ockupation, trots att Hamas har som ett uttalat mål att förrinta staten Israel och att döda alla judar. Det måste ju vara någonting som vi tar tydligt avstånd ifrån. Det är ett uttryck för ren antisemitism. Det finns också uppmaning till bojkott gentemot Israel, vilket Svenska kyrkan uppenbarligen har gett sitt gensvar till. Jag tycker ändå det är förståeligt att motionärerna Johanna Andersson och Anders Roos har reagerat över dokumentet och att vissa delar i Kairosdokumentet och *Guds vägar* blir motsägelsefulla.

Därför menar vi att vi med anledning av motion 2014:36 punkt 2 vill uppdra åt kyrkostyrelsen att se över om det verkligen är rimligt att Kairosdokumentet har givits sådan tyngd och dignitet för att ligga till grund för handling. Syftet borde vara mer att bara väcka reflektion och diskussion.

DANIEL TISELL (REPLIK):

Jag tycker du slår in lite öppna dörrar här. Det är inte så att vi uppmuntrar till att bojkotta Israel, utan det är tydligt i Svenska kyrkans konstruktion att vi inte vill göra det. Däremot är varor som är producerade på ockuperad mark en sak. Det är det som finns som en uppmaning på hemsidan att fundera och reflektera över. Det är ingen objektiv analys. Vill ni i gruppen fundera ut vad ni vill göra, lämnas det ett stort utrymme för det i en uppmuntran om man läser där. Det är inte givet hur en grupp ska agera eller handla. Jag tycker det är ganska viktigt ändå, att man ibland också sätter ord och handling tillsammans och att man inte bara pratar. Det måste vara upp till de enskilda församlingarna hur man vill verka. Sedan är det så att det har förekommit diskussion om bojkott av varor från ockuperad mark före Kairosdokumentet, så det är inte dokumentets fel.

Personligen har jag motionerat om att kyrkomötet skulle få ta del av det här dokumentet och att lägga tid på att fördjupa sig. Jag har inget emot kunskap och fördjupning, det välkomnar jag, men jag vill yrka avslag på dina att-satser och yrka bifall till utskottet.

JULIA KRONLID (REPLIK):

Oavsett om man har blivit uppmanad av det här dokumentet eller av andra skäl tycker jag det är fel att Svenska kyrkan ska ta sådan politisk ställning, vare sig det är varor från Västbanken eller från övriga Israel. Jag tycker inte det är kyrkans uppgift att gå in i sådana politiska diskussioner. Den diskussionen kan man sköta i riksdagen i stället. Det blir ett politiskt ställningstagande. Jag ser också en problematik kring detta att bojkotta varor från Västbanken. Det är faktiskt inte bara israeler som producerar de här varorna. Det finns industrier på Västbanken. Jag har själv varit ute och besökt Västbanken och sett hur palestinier och israeler arbetar sida vid sida. Detta kan vara enda chansen för dem att träffas och knyta kontakter. Sedan finns det också många negativa aspekter av det här, men jag ser hellre att man ska tvinga dem till förhandlingsbordet och tvinga dem till fredsförhandlingar om man ska få verklig fred. Bojkotta varor på det här sättet ser jag inte gagnar en fredlig lösning.

Om man nu ska väcka diskussion och reflektion kring dokumentet tycker jag också att vi måste mer kritiskt granska de delarna som är väldigt kontroversiella.

DANIEL TISELL (REPLIK):

Det har inte varit utskottets uppgift att gå in och analysera dokumentets innehåll. Det finns ett svar där man har lyft fram vissa saker från Svenska kyrkans sida. Bland annat har man hänvisat till *Guds vägar*, men man har också strukit under hur viktigt det är att ta avstånd från fundamentalistiska tolkningar av Bibeln och av traditioner som kan leda till krig och annat våld. Jag uppfattar ändå att *Kairos Palestina-dokumentets* syfte är att skapa fred. Man vill den vägen. Man andas försoning och man vill samverka och leva tillsammans med det judiska folket inom det heliga rummet, men man vill också finnas som kristna och som palestinier. Syftet är alltså gott.

Sedan kan man diskutera detta med bojkott. Det är nog inte dags att göra det nu, men vi kommer åter senare i en diskussion om det, tror jag.

JULIA KRONLID (REPLIK):

Jag vill bara slutligen säga att jag står fast vid vårt yrkande. Jag tycker att Kairos-dokumentet har givits en för stor tyngd. Vi måste också kritiskt kunna granska de delarna som är väldigt kontroversiella och som faktiskt står, anser jag, i direkt strid med det som framkommer i dokumentet *Guds vägar*. Men just med anledning av att det kan vara svårt att ställa dokumenten mot varandra eftersom de har så olika tyngd och dignitet, väljer jag att inte göra det. Därför vill jag inte heller helt yrka bifall till Anders Roos yrkande, utan vi bör i stället med anledning av den ifrågasätta om det är rimligt att Kairosdokumentet har givits sådan tyngd.

EVELINA JOHANSSON:

Att vilja bekämpa antisemitism och våldsamma förföljelser av judar är naturligtvis en god föresats. Det är dock, måste jag säga, mycket olyckligt att vi i Svenska kyrkan i detta betänkande och i dokumentet *Guds vägar* liksom i det mesta som benämns religionsdialog uppvisar svårigheter i att skilja mellan sanningsfrågan och den etiska

frågan. Sanningsfrågan, till exempel, är Jesus Kristus, Guds ende son. Den etiska frågan är: om någon inte tror på honom, får jag slå honom då? Att man genom historien har slagit och dödat oliktankande är beklagligt. Vår tids tendens att försöka lösa detta genom att säga att alla har lika rätt är också beklagligt. Om någon säger: jag vill slå ihjäl dem som inte tror på Jesus – jag har aldrig själv hört någon säga detta – hur kan då lösningen vara att det är lika rätt att tro på alla sätt? Varför inte helt enkelt med Herrens ord ”du ska inte dräpa”. När vi i stället väljer att använda sanningsfrågan till att försöka lösa etiska problem får det dessutom konsekvenser. Om svaret på frågan ”jag vill slå dem som inte tror som jag” är ”allas tro är lika sann”, vad händer då när någon verkligen har fel? Ingens tolerans varar i evighet, vad jag har kunnat märka. Alla har någon de tycker har fel, oftast flera.

Jag ser en koppling mellan tendensen att vilja lösa etiska problem genom att strukturera om sanningen. Det hårdnande och förgrovade debattklimat som vi ser i det svenska samhället, inte minst i Svenska kyrkan, har föredömligt behandlats av bland andra Sofia Lilly Jönsson under de senaste åren. Till exempel kan man fundera över varför vi överhuvud taget får höra uttrycket ”fula tryne” ur talarstolen eller läsa det i motioner, även om det förvisso endast indirekt betecknar personer och direkt betecknar fenomen.

Svaret på problem med våldsamma angrepp på judar eller andra utsatta grupper är inte ett accepterande av judisk tro som likställd med tron på Jesus Kristus. Svaret är naturligtvis att våldsamheter och okvädande aldrig kan accepteras, naturligtvis inte ens mot dem som tror fel.

JERKER SCHMIDT:

Herr ordförande, ledamöter, biskopar och övriga åhörare! Det är också premiär för min del att stå i den här talarstolen. Det känns stort och hedervärt och det kanske också känns intressant att just denna fråga blir den första att debattera.

Tycker du det är svårt att förstå konflikten Israel–Palestina? Ja, förmodligen. Jag tror det är därför det är så bra för oss som kyrkomöte och bra för oss som kyrka att ständigt hålla den här debatten och diskussionen levande. Det är svåra frågor, det är komplexa sammanhang, det är mycket att hålla levande i debatten samtidigt. Teologiska frågor, politiska frågor, ideologiska frågor och en ren verklig situation som finns i Israel och Palestina, eller i det Heliga landet, hur vi nu benämner det.

Tycker du det är svårt att förstå konflikten Israel–Palestina? Den frågan ställs också på Svenska kyrkans hemsida och svaret på den blir en hänvisning till Kairosdokumentet. Det kan jag tycka är olyckligt och jag kan tycka det är ett banaliserande just av denna svåra och väldigt komplexa fråga. Det lägger oss i ett slags ensidigt tänkande som jag inte tror gagnar oss. Krister Stendahl, som jag mötte en gång i Jerusalem, sa att det inte går att förhålla sig neutral i konflikten Israel – Palestina. Någonstans väljer vi alla sida. Någonstans har vi ändå vårt hjärta hos någon. Det kanske gäller på det personliga planet utifrån våra erfarenheter och utifrån sådant som vi har lärt eller lärt känna. Men på ett organisatoriskt plan och för en kyrka måste vi försöka lyfta blicken, komma bort från ensidighet och i denna fråga vara mer objektiva.

Tycker du det är svårt att förstå konflikten Israel–Palestina? Ja, men svaret på att vidare förstå detta är inte endast Kairosdokumentet. Frågan är mycket mer komplex och det tycker jag att Svenska kyrkan behöver förtydliga i sin externa kommunikation och på sin hemsida.

BISKOP PER ECKERDAL:

Ordförande, ledamöter, biskopar! Det är med stor förvåning som jag ser att utskottet föreslår avslag på biskop Åke Bonniers motion 2014:5 punkt 3. Förvåningen blir faktiskt än större när jag ser hur man motiverar detta förslag till avslag.

Ersättningsteologin är i kyrkan över huvud taget en mycket lång tolkningstradition, en tradition som spelar en tung roll och som har givit oss glasögon som vi ofta inte ens är medvetna om att vi bär. Att som utskottet uttrycker det föra åt sidan förslaget att granska textsammanställningarna i evangelieboken förstår jag inte, ännu mindre att man lägger ansvaret helt på förkunnarna och förkunnelsesituationen. Det är ju just där problematiken är, att kyrkomötet har fastställt textkombinationer och texturval i vår evangeliebok som naturligtvis mot bakgrund av den här långa tolkningstraditionen styr hur vi som förkunnar lätt utlägger texterna. Jag menar att det är ett ansvar för kyrkomötet att ta ett initiativ, inte till det utskottet argumenterar mot, att revidera evangelieboken, utan till att granska för att ge ett faktaunderlag, ett kunskapsunderlag. Det skulle vara en markering av kyrkomötet och det skulle också ge, menar jag, ett problematiserande kunskapsunderlag, som i sig skulle hjälpa oss att komma till rätta med den här långvariga tolkningstraditionen.

Jag menar att det vore klokt av kyrkomötet att bifalla motionen 2014:5 punkt 3.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Den bild som framkommer här förvånar mig ändå som präst sedan många år tillbaka, alltså hur biskoparna föreställer sig att predikoförberedelser går till, att man som förkunnare endast läser i psalmbokens evangelieboksdel. Som förkunnare är vi ju satta att förkunna Guds ord och rimligen söker vi efter referenser i hela Bibeln. I min predikotradition brukar man välja ett ingångsord som inte alls står i evangelieboken utan som ger perspektiv. Jag kan hålla med om att det finns tendensiösa textval som man ibland kan ana i evangelieboken, men vad som kvarstår är ju att det för förkunnare är hela Guds ord som ska förkunnas. Ingen biskop kan styra över vilka bibelcitater som en präst tar med i sin predikan. Det blir ju en skenmanöver att endast fokusera på evangelieboken när så att säga problematiken finns i hela Guds ord.

BISKOP PER ECKERDAL (REPLIK):

Jag la med glädje märke till att du, Fredrik, i ditt tidigare anförande noterade att hela Bibeln gäller som helig skrift. Det var kanske bra att notera, om någon tvivlar på det. Problemet här är ju just vad det är för urval man gör i evangelieboken och de sammanställningar man har gjort. Jag hoppas att de som förbereder sig väl och förkunnar har möjlighet att göra egna bedömningar, men jag hoppas också att man använder sig av evangeliebokens textsammanställningar. Det är just det vi skulle behöva gå igenom. Vi behöver se vad sammanställningarna omedvetet kan medverka till i tolkningen av texter.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Det berättas från Eskilstuna Kloster att kyrkoherde Karl Filip Berglund en böndag inte hittade böndagsplakatet för att läsa dagens texter, som var på kunglig befallning, men man fick tag på en bibel. Då sa han: ”Vi har tappat bort böndagsplakatet från hans majestät konungen, men vi får läsa ur Bibeln och det är ju faktiskt Guds ord det med.” Tack för ordet.

DAG SANDAHL:

Herr ordförande! Jag mötte en handläggare i Kyrkans hus som påminde mig om vad de som skrev Kairosdokumentet har sagt. ”Vi är förvånade att vårt dokument har fått sådan uppmärksamhet och lyfts till sådana höjder. Det var ju till för att starta ett samtal.” Och det skakade mig något. Vi har gett det en dignitet som de inte tänkte sig. Här har vi ett material, en replik i samtalet.

Ola Isacson, min gamle vän, pekar på det samma om *Guds vägar*. Det har kyrkomötet antagit för fortsatt reflektion och samtal, inte som ett lärodokument. Tanken som låg bakom är ju att det i församlingarna ska föras teologiska samtal, i studiecirkel eller vid kyrkkaffet. Det sker kanske inte i praktiken, det tror jag faktiskt inte, men det skulle kunna ske. Vi har alltså ett material att arbeta med.

Vi har också en motsättning vi aldrig vågar prata om. I somras var jag på Löttorps Camping, där en av nomineringsgruppskamraterna ledde en utfrågning av en stark Israel-vän. Det var under Gaza-bombardemanget. Israel-vännen viftade med händerna och jag tänkte att det nog var detta som vår kyrkas bekännelseskrifter kallar judaiserande läror. Han identifierade Guds Israel med staten Israel och det var för mig helt främmande. Det var inte riktigt läge att ställa sig upp och hojta i lokalen, inte ens när han beskrev hur de israeliska vapnen var så snälla att de bara sköt på dem som var elaka, om jag hörde honom rätt. Men lite bekymrad blev jag. Vi har i svensk kristenhet olika föreställningar om hela det här komplexet och vi talar aldrig om dem, aldrig. Borde vi inte göra det? Hur ser vi på staten Israel? Är det fullbordat? Ska slaget Gog Magog stå på Syriens slätter? Är det det som kriget just nu går ut på, som man i somlig tradition kan mena? Inte i min, inte i Svenska kyrkans, men i svensk kristenhet. Här är skillnad mellan reformkatolsk luthersk teologi och calvinistisk. Det får konkreta följder i det dagspolitiska. Vi har inte talat om det och jag erkänner att jag mestadels är obegåvad och dum i den här frågan. Jag har inte brytt mig om det.

I höstas köpte jag boken av James Barr, *A Line in the Sand*, en lysande framställning om hela problematiken i Mellanöstern och en anklagelse mot engelsk och fransk imperialism. Det var det som hände då som styrde det som händer nu. Vi är historiens fångar och det vet vi inte heller någonting om. Jag skämdes lite över att inte riktigt ha förstått de hårda motsättningarna efter andra världskriget mellan England och Frankrike, som styrde i in i motsättningar som är våra nu. Jag skryter inte med att jag har läst boken, jag skäms mest för att jag inte har läst den tidigare. James Barr, *A Line in the Sand*.

AXEL W KARLSSON:

Ordförande och övriga åhörare! Jag har lagt en motion om hur jag försöker se på den här problematiken ur bekännelsesynpunkt. Det återkommer vi till senare idag, men jag gläder mig faktiskt över det mesta som har sagts här. Det visar att det finns en problematik som vi måste gripa oss an och som är väldigt komplex och omfattande. Vi behöver verkligen i Svenska kyrkan sätta oss ner och fundera och dra ut de här trådarna. De är många.

Just nu vill jag understryka två saker. Det ena är att det är väldigt oklart för människor var Svenska kyrkan står i de här frågorna. Vilken ställning har olika propåer som man hör från Svenska kyrkan? Man hör saker som vi kanske inte alltid säger. Någon nämnde att vi inte har sagt att vi ska bojkotta Israel. Nej, men så uppfattas det många gånger. Svenska kyrkan är inte heller blint okritisk till olika befrielserörelser, Hamas med mera, men det uppfattas så ibland. Vi har en parallell

problematik när det gäller islam. Om en biskop dristar sig att säga att "Gud är större" kommer det vulgära inlägg om islamkramar. En del av dem kanske man inte vill bry sig om, men jag tror också att vi på den här sidan har väldigt stora kommunikationsproblem. Vi måste verkligen ta oss an detta nu.

Det jag vill fokusera på i det här sammanhanget är statusen hos olika dokument och uttalanden. Sådant som bekännelseuttalanden och rekommendationer som man kan ha ligger inte på samma nivå. Här måste vi differentiera. Vi måste se till att det tränger ut bland folk att detta är uttalanden och satser på olika nivåer.

Tack ska ni ha.

DANIEL TISELL:

Det är naturligtvis svårt som utskott att ta hänsyn till allt som står på en hemsida. Vi måste ju se till vad Svenska kyrkans position är och vad man säger och det blir svårt att referera och ta ansvar för vad som står och inte står på en hemsida.

Vi har utifrån ett antal motioner och en massa ärenden försökt ta ställning i vissa frågor. Vi tycker det är viktigt med engagemanget, intresset och passionen för de här sakerna. Men så ska vi göra en bedömning av vad som är realistiskt och det är därför vi har kommit fram till att-satserna. Vi la inte mycket krut på det sättet, att det var viktigt för utskottet att till exempel avslå en motion om att man skulle utreda texterna i evangelieboken. Vi gjorde ändå den bedömningen att vi just nu inte har de resurserna utifrån att det också kan finnas andra saker som är viktiga att granska. Feministteologiskt, heteronormativt – alltså vad säger våra texter? Hur fogar vi dem samman? Allt detta är viktigt och intressant. När man möts av önskemålet att man ska vara sparsam med att lägga på kyrkokansliet nya uppdrag, kanske man tänker att det här kan göras ändå. Det finns säkert mycket material och det är inte intentionen det är fel på. Detta säger jag bara som en beskrivning av hur vi tänkte i utskottet. Om nu kyrkomötet skulle vilja bifalla den att-satsen av Åke Bonnier är det inte en stor sak.

När det gäller de olika dokumenten är det svårt att gå in i sakfrågor. *Guds vägar* tar ju inte ställning till staten Israel. Det behandlar inte sionismen överhuvud taget utan har andra ärenden. *Kairos Palestina-dokumentet* tar upp en politisk situation och det ju därför det bränner till så starkt. Jag tycker vi ska ha tilltro till varandra att utifrån dessa olika karaktärer av texter gå vidare i vårt samtal och i vårt handlande.

JOHANNA ANDERSSON:

När man, som jag sa tidigare, går in och letar på Svenska kyrkans hemsida och kommer till Kairos-sidan möter man en kort samtalshandledning som har 13 böcker på litteraturlistan. Där bland finns inte *Guds vägar* utan andra aktivistiska böcker. I julkampanjen där fanns väldigt konkreta åtgärder, just hur man skulle vara besvärlig vid fruktdisken och kräva att få tala med butiksföreståndaren för att verkligen kontrollera ursprungsmärkning. Det är ingen stor sak, men att ha ett kyrkfolk som springer omkring och håller på med detta är kanske inte drömmen för stressad personal i julhandeln. Hur många av oss som verkligen tryckte upp små flygblad och satte upp pamfletter på lokala anslagstavlor i snabbköpen vet jag inte. Jag tror inte det hade så stort genomslag där jag var i Göteborg. Sedan gick utrikeschefen för Svenska kyrkan ut och bekräftade regeringens erkännande av Palestina som stat och sa att Svenska kyrkan tyckte detta var något bra. Det är också ett märkligt ställningstagande.

Jag skulle vilja yrka bifall till min andra att-sats i motion 2014:80. Det går att göra väldigt enkelt. Om det nu finns en bra studiehandledning till det här materialet

är det ju inte så stor hjälp om bara kyrkomötet har tillgång till den. De intresserade som går in på Svenska kyrkans hemsida bör naturligtvis få tillgång till den och att man därför länkar till den. Det yrkar jag och jag tycker det i sammanhanget är ett ganska modest yrkande.

EVELINA JOHANSSON:

Det är intressant att biskoparna inte konstaterar att det finns präster som predikar på ett sätt som de kanske inte uppskattar. Jag kan inte riktigt se att en ny evangeliebok hindrar någon präst från att predika på det sättet, om man verkligen vill. Precis som på samma sätt att det skulle vara slöseri med kyrkokansliets resurser ser jag däremot hundratusentals kronor som flyter ut för församlingarna för att den nationella nivån introducerar nya evangelieböcker, nya psalmbokstillägg, nya bönböcker, nya kyrkohandböcker – allt ska in i det som ska köpas nytt. Man får ju stilla sig lite för församlingarnas skull, kan jag tänka.

Jag tycker också det är viktigt att komma ihåg att förintelsen, detta ohyggliga, innebar missbruk av kristen teologi, men att det inte primärt skedde på trosförmässiga grunder utan på rasbiologiska. Om vi förbiser det förbiser vi också de många judiska konvertiter som dog i koncentrationslägren, till exempel Ebertstein som var kristen av judisk börd och mördad i Auschwitz. Judeförföljelser är inte primärt ett teologiskt problem utan ett rasistiskt problem och som det ska det behandlas och tas på allvar.

Det är också intressant att dokumenten intresserar sig så mycket för huruvida det gamla förbundet är giltigt. Frågan är väl inte huruvida det är giltigt eller upphävt utan om det är en framkomlig väg in i himlen. Kan en människa hålla Mose lag? Det är ju den fråga som kristendomen har sysslat med från Paulus tid och ända in i våra dagar. Kristen tro och undervisning har svarat och svarar alltså, efter vad jag förstår, med Paulus ord i Galaterbrevet, kapitel 2 vers 21: ”Om lagen kunde ge rättfärdighet hade ju Kristus inte behövt dö.” Och den versen finns till och med i evangelieboken, vad jag kan minnas.

BISKOP ÅKE BONNIER:

Jag vill börja med att citera Läronämnden som i sitt yttrande ”betonar vikten av att det som Svenska kyrkan i och med *Guds vägar* har åtagit sig kommer till uttryck i exempelvis *Den svenska evangeliebokens* textsammanställningar och *Den svenska kyrkohandboken*”.

Sedan vill jag understryka att detta inte handlar om att göra en ny evangeliebok. Det kommer alltså inte att bli några som helst kostnader i den bemärkelsen för församlingarna. Det handlar om att gå igenom det här och peka på textsammanställningar i förhållande till text och rubrik. Evangelieboken ska inte skrivas om, liksom Bibeln inte ska skrivas om men förhoppningsvis nyöversättas gång efter gång efter gång. Problemet idag, menar jag, är att predikanter har för lite kunskap om den kontext som Jesus levde och verkade i, vilket påverkar den förkunnelse som man får höra i kyrkor och läsa i olika sammanhang.

När det sedan gäller evangelieboken är det ju inte bara ett förkunnelsedokument utan också ett dokument som människor använder hemma, sitter hemma och läser och gör sina egna kopplingar i. Då ska vi göra det enkelt och tydligt för dem i framtiden förhoppningsvis med en evangeliebok som understryker Jesu judiska kontext och som möjliggör för människor att läsa detta utan att det på något sätt stöder antisemitiska eller främlingsfientliga eller liknande uppfattningar.

Återigen, jag yrkar bifall för hela min motion 2014:5 och det sista jag har talat om är den tredje att-satsen.

ANDERS ROOS:

Om Gud har gett ett löfte, så har Gud gett ett löfte. Jag har aldrig varit med om att Gud har tagit tillbaka ett löfte. Det är detta som ersättningsteologin handlar om. Det fula trynet finns avbildat bland annat i Uppsala domkyrka. Det är alltså en symbol för antisemitism och därför använder jag det uttrycket.

Det har gjorts väldigt mycket arbete, väldigt mycket studier, om relationerna mellan kyrkorna och judendomen. Det arbetet har försiggått till stora delar på Svenska Teologiska Institutet i Jerusalem. Det måste få fortsätta utan resursindragningar. Idag verkar det som att man har fått en något annan orientering i verksamheten. Den bör vridas tillbaka och man bör då också plocka in våra kontakter med kristna i Mellanöstern. Men det primära för institutet är den judisk-kristna dialogen, som det så framgångsrikt har arbetats med under många, många år och som fortsatt behövs. Där kan man studera båda dokumenten. Där kan man arbeta med att se över evangelieboken i enlighet med den motion och att-sats som Åke Bonnier har föreslagit.

Vad kyrkokansliet och kyrkostyrelsen också kan göra är att göra en snygg layout på dokumentet *Guds vägar*, skicka ut det på samma sätt som man har skickat ut Kairosdokumentet, aktualisera studiehandledningen och på så sätt implementera och inbjuda till ett nystudium av dokumentet.

Inga yrkanden utöver de som är lagda.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 75.